

Verzetsdaad werd een drama

Jan van Vlerken postuum alsnog onderscheiden

Jan van Vlerken had als verzetsman in de oorlog een bescheiden aandeel in de overval op het bevolkingsregister in het gemeentehuis van Mierlo. Die overval draaide uit op een faliekante mislukking. Leden van de betrokken verzetsgroep werden door de Duitsers opgepakt en een aantal van hen overleefde het niet. Ook Jan werd gearresteerd en naar een kamp in Duitsland getransporteerd. Daar liep hij open tuberculose op. Hij kon weliswaar terugkeren naar Mierlo, maar overleed veel te jong als gevolg van zijn ziekte.

Jan van Vlerken werd in Mierlo geboren op woensdag 22 maart 1922. Hij was een zoon van een welgestelde boer, Wilhelmus (Helmus/Hel) van Vlerken en Maria (Mieke) Hoeks. Zij werden respectievelijk geboren op 16 februari 1892 en 19 november 1892. Jan had vijf broers en zussen. Theodorus (Theo), geboren 5 oktober 1923, Jacobus (Jack), 25 maart 1925, Marinus, 5 juni 1927, Dorothea (Dora), 28 oktober 1929 en Cornelia (Cor), 14 december 1933. Het gezin woonde aan de Mierloseweg 69 in Mierlo juist buiten de bebouwde kom.

Helmus van Vlerken en Mieke van Vlerken-Hoeks.

Toen Jan werd geboren was Nederland in opbouw. De Eerste Wereldoorlog was pas kort achter de rug. Daarna volgde de economische crisis van 1929, die vader Helmus en zijn vrouw Mieke met elkaar probeerden te doorstaan en geleidelijk achter zich te laten. Samen met hun zes kinderen, waarvan Jan de oudste was, bouwden zij aan een nieuwe veelbelovende toekomst.

Als ouders waren ze blij toen Jan naar de bewaarschool mocht en enkele jaren later naar de eerste klas van de jongensschool in de Dorpsstraat. Meester De Wit bracht hem de beginselen van de Nederlandse taal, rekenen en vooral, zij het met hulp van de pastoor, het rooms-katholieke geloof bij. Dagelijks moest de jonge leerling te voet naar school, een afstand van ongeveer drie kilometer. Schoorvoetend nam Jan deel aan het dagelijks speelkwartiertje. Hij was een jongen die de kat uit de boom keek, om er vervolgens doelbewust tegenaan te gaan.

Zonder veel problemen doorliep hij alle klassen van de lagere school. Les kreeg Jan afwisselend van diverse leerkrachten uit die tijd. Na meester De Wit waren dat onder anderen de meesters Sevens, Knapen en Van der Aa. Het onderwijzerskorps vormde Jan en zijn schoolkameraadjes tot jongens die na het verlaten van de school de toekomst en de wereld met een gerust hart tegemoet konden treden.

Behalve door de pastoor en de beide kapelaans uit die tijd, werd het geloof er ook van thuis uit 'ingepompt'. Door onderwijs, opvoeding en geloof ontloopte Jan zich tot een knaap met een groot rechtvaardigheidsgevoel.

Melkslijter

Tijdens zijn pubertijd had Jan net als andere jongeren waar hij weleens mee omging moeite om de regels die door zijn ouders waren voorgeschreven na te komen. Zijn manier van leven en denken strookte niet altijd met de ideeën van zijn vader. Helmus was streng en recht-door-zee. Dat leverde soms conflicten op. Jan had echter een groot respect voor zijn beide ouders, ook al wist hij zich met hun kritiek soms geen raad.

In 1942, toen het al twee jaar oorlog was, had Jan een gesprek met zijn ouders. Tot die tijd had hij zich verdienstelijk gemaakt met allerlei werkzaamheden op de boerderij van zijn vader, maar Jan was inmid-

Schoolfoto van ca. 1930 waarop Jan van Vlerken (nr. 28) midden op de foto poseert met meester De Wit (nr. 5) achter in de klas.

1. Marinus Gruyters	22. Janus Klomp
2. M. Slegers	23. Ferrie Branten
3. Piet Swinkels	24. Jan v. d. Velden
4. v. Dijk	25. v. d. Einden
5. Meester de Wit	26. v. Heugten
6. Sjaak Terken	27. Jan v. Hoek
7. Joep Knoops	28. Jan v. Vlerken
8. Harrie v. d. Steen	29. Jan Roosendaal
9. Janus v. Hoof	30. Evert v. d. Steen
10. Christ Koolen	31. Leo v. d. Vleuten
11. Jan Cuyten	32. v. Dijk
12. Eimert v. d. Kerkhof	33. Christ Liebreks
13. Toon Steenbakkers	34. v. Hoof
14. Jan v. d. Kerkhof	35. Paulus v. d. Linden
15. Steenbakkers	36. Frits v. d. Ven
16. Sjeff Seijkens	37. Bert Manders
17. Sjaak Jansen	38. Mies Meulendijks
18. Wim Meulendijks	39. Jan Klomp
19. ?	40. Jan v. Hoof
20. Toon Saasen	41. Jan Lammers
21. Theo Liebreks	

De rooms-katholieke jongensschool aan de Dorpsstraat in Mierlo.

Jan van Vlerken als zelfstandig melkventer in de Langstraat in het centrum van Geldrop.

dels twintig en wilde graag als zelfstandig ondernemer een zuivelhandel beginnen. Het probleem was echter dat hij het benodigde startkapitaal miste. Helmus was bereid het voor te schieten. De afspraak was dat Jan wekelijks een gedeelte van de winst uit zijn zuivelhandel aan zijn ouders zou betalen. Na aanschaf van een paard en zuivelkar toog de kersverse melkventer eropuit om klanten te verwerven. De meeste afnemers kreeg hij in het centrum van Geldrop. Na verloop van tijd ging het hem als zelfstandig melkslijter niet slecht.

Waarschijnlijk op weg naar zijn dagelijks werk als melkventer ontmoette Jan een aardig meisje, Riek Vermeulen. Ze was op 13 februari 1921 geboren in Geldrop en woonde met haar familie net voorbij het eerste kruispunt van de huidige Mierloseweg en de Dwarsstraat. Jan en Riek konden het goed met elkaar vinden en hadden regelmatig diepgaande gesprekken. Hun ontmoetingen groeiden uit tot een heuse relatie.

Het ouderlijk huis van Jans vriendin Riek Vermeulen.

In het verzet

Nu Jan een vaste vriendin had, werd het er voor hem niet eenvoudiger op. Jan meende te moeten kiezen tussen Riek en zijn ouders. Gedachten daarover hielden hem dagelijks bezig en 's nachts lag hij ervan wakker. Hij kreeg er koppijn van.

Wat het gecompliceerder maakte was dat hij via enkele stoere knapen uit Geldrop contact had gekregen met een verzetsgroep uit de omgeving, onder wie Har(rie) van Gestel uit Eindhoven.

Jan van Vlerken had contact gemaakt met jongens uit het verzet.

Har, alias 'De leren jas', was al een tijd in het verzet werkzaam. Bij zijn verhaal kreeg Jan een goed gevoel en hij overwoog met hem mee te doen. Har had al met verschillende verzetsgroepen samengewerkt. Een van die groepen was een knokploeg, waarvan de leden zich vooral bezighielden met inbreken bij distributiebureaus en bevolkingsregisters. Dat waren uiterst gevaarlijke ondernemingen die soms gepaard gingen met vuurgevechten. Elders waren daarbij al verschillende doden en gewonden gevallen. Jan betreurde het dat de knokploegen door gebrek aan wapens dikwijls het onderspit moesten delven. Ook gebeurde het dat er verraad in het spel was, waar verzetsmensen de dupe van werden. Na er flink over te hebben gedubd besloot Jan zich bij het verzet aan te sluiten.

Vorbereiding overval

Jan en Har kregen veelvuldig contact met elkaar. Har had veel ervaring en bracht zijn kennis over aan zijn nieuwe strijdmakker. Jan hielp hem vaak met zijn verzetswerk.

Het was Har die in 1944 Jan op het idee bracht om een overval te plegen op het bevolkingsregister van de gemeente Mierlo. Het bevolkingsregister was ondergebracht in het raadhuis op de hoek van de Dorpsstraat en de Kerkstraat. Om te voorkomen dat Mierlonaren door de bezetter werden opgeroepen verplicht in Duitsland te gaan werken, achtte Har het nodig het bevolkingsregister te vernietigen. Het was de grootste vrees van Mierlose families het bericht te ontvangen dat een van de gezinsleden op de lijst zou staan. Een overval zou aan die vrees een einde maken. Indien nodig moest de overval met fysiek geweld of met wapens worden gedaan, vond Har.

Jan voelde zich ondergeschikt aan Har. Toen Har Jan opdroeg een plattegrond van het raadhuis te maken en van de gebouwen in de omgeving, voelde Jan zich vereerd maar ook verplicht dit te doen. Hij moest uit zien te zoeken welke Mierlose mensen betrokken waren bij de luchtbeschermingswacht en welke personen de wacht hielden over het raadhuis. Hij moest ook precies doorgeven waar de telefoondraden zaten en waar de telefoontoestellen zich bevonden. Alles moest in kaart worden gebracht.

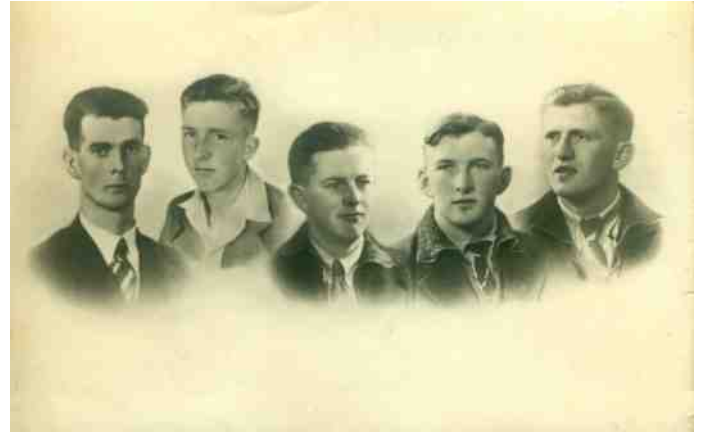
Het gebouw werd permanent bewaakt. Het was van groot belang dat Jan zou weten wanneer de wacht werd afgelost. Die speciale wacht bestond maar uit één persoon. De andere wacht, die van de luchtbescherming, was ook in een van de zalen van het raadhuis gehuisvest en bestond uit meerdere personen. Ook daar moest Jan rekening mee houden.

Na een week van grondig observeren en alles nauwkeurig vastleggen was Jan gereed met alle aan hem opgedragen taken. Na alles nog eens op juistheid te hebben gecontroleerd kon hij zijn bevindingen aan zijn groepscommandant overleggen.

Ook Har had niet stilgezeten en had inmiddels een ploeg van zeven mannen geformeerd die de overval moest uitvoeren. Behalve groepscommandant Har en verkenners Jan bestond de ploeg uit de vier broers De Koning uit Heeze en een liever onbekend blijvende tweede Mierlonaar.

Weigering van Jan

Samen met de uitgekozen jongens werd het overvalplan bestudeerd en tot in de finesses besproken. Iedereen wist wat van hem verwacht werd. Later zou

Links Aart van Heist en de vier gebroeders De Koning Gerrit, Henk, Wim en Arie uit Heeze.

blijken dat er enkele mannen in de groep waren opgenomen die voor het eerst aan een dergelijke kraak zouden deelnemen. Ook voor Jan was het nieuw. Gedachten aan zijn ouders en aan Riek hadden hem tot dan toe van zulke verzetsactiviteiten weerhouden. Misschien ontbrak het hem ook wel aan de moed eraan mee te doen. Mogelijk een wapen te moeten gebruiken en mogelijk nog wel tegen een dorpsgenoot vond hij afgrijselijk.

Wat het ook was, Jan weigerde actief aan de gewapende overval mee te doen. Wel werd hem uitdrukkelijk opgedragen tijdens de overval in de buurt te blijven. Bij een noodgeval, zoals gewonden tijdens een gevecht, zou hij dan hulp kunnen bieden door de leden van de groep in veiligheid te brengen. Voor deze opdracht vond Jan zichzelf wel geschikt en hij was ervan overtuigd dat hij die rol goed kon vervullen.

De dag van de overval, vrijdag 11 februari 1944, was bekend en kwam snel dichterbij. Enkele avonden voor de geplande datum werd door Har een koffer bij Jan thuis afgegeven. Daarin bevonden zich de materialen die de groep dacht nodig te hebben: drie flessen fosfor en circa twintig brandstaven. Want het plan was de boel in brand te steken, daarmee het bevolkingsregister te vernietigen en sporen uit te wissen. Het in bezit hebben van dergelijke brand veroorzakende materialen was door de moffen ten strengste verboden. Na ontvangst had Jan uit voorzorg de koffer opgeborgen in zijn geheime ondergrondse bergplaats. Daarin lag ook een voorraad illegale spullen opgeslagen.

Wacht overmeesterd

Op de bewuste avond was de verzetsgroep onder leiding van Har in de buurt van het raadhuis. Ieder hield zich schuil tot het afgesproken tijdstip. Har en

Als de klok op het torentje 22.00 uur sloeg zou de overval beginnen.

een andere persoon uit zijn ploeg haalden de fosfor en de brandstaven op bij Jan die verdekt stond opgesteld. Ook kregen ze van hem een doos watten met chloroform. Het bedwelmende middel was misschien nodig als er onwillige wachten buiten gevecht moesten worden gesteld. Om circa 21.30 uur arriveerde de ploeg bij het raadhuis. Klokslag 22.00 uur, het afgesproken tijdstip, klonk het bevel van Har: “Fietsen weg”, “ieder op zijn plaats”. Kort maar duidelijk eraan toevoegend “wees op je hoede”. Har zelf ging voorop en overmeesterde Toontje

Richters, de dienstdoende wacht. Toontje woonde vlakbij het raadhuis. Har had in zijn ene hand een pistool en in zijn andere een mes. Het mes had hij nodig om snel de telefoondraden door te snijden. Hij beval Toontje, dreigend met het pistool, om met hem naar boven te gaan en daar de kasten van het bevolkingsregister open te maken.

Boven gekomen gaf Har zijn eerste bevel aan de andere ‘wachtkloppers’: “In naam van Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, handen op”. Iedere wachter stak de handen omhoog. Daarmee was al een groot deel van het gevaarlijke werk gebeurd.

Omdat Jan zich in de aangrenzende tuin had opgesteld, kon hij de eerste bevelen van Har goed horen. Hij had eerder gezien dat elk lid van de overvalgroep onopvallend zijn post had ingenomen. Enkelen van hen liepen onder een straatlantaarn door die slecht licht gaf omdat die was afgeschermd. Hierdoor zag Jan de mannen als schimmen lopen.

De overvallers klemden glinsterende pistolen in hun sterke knuisten. Nadat de wachters op de bovenverdieping zich hadden overgegeven, werd begonnen met het open forceren van de kluis. Daarin lagen de registers van de burgerlijke stand. Dat karwei viel tegen. Het was zwaar werk en het vergde veel tijd. Voor het kraken van het slot hadden twee specialis-

Het raadhuis op de hoek Dorpsstraat-Kerkstraat waar de overval zou plaatsvinden.

“In naam van Wilhelmina, Koningin der Nederlanden, handen op”, luidde het eerste commando van overvalleider Har.

ten van het overvalteam een uur de tijd gekregen. Twee andere ploegleden doorzochten het gebouw. Ze vonden wapens die uit neergeschoten of verongelukte vliegtuigen waren gehaald en tijdelijk in het raadhuis werden bewaard. De mannen zouden die goed kunnen gebruiken bij nog te plegen verzetsacties. Een radio of een schrijfmachine zouden ook welkom zijn. Even later werden die ook gevonden en aan de buit toegevoegd. Deze en meer bruikbare spullen werden verzameld en in een draagzak klaargezet om bij de aftocht mee te nemen.

Rillen van angst

De wachters stonden nog steeds met de handen omhoog. Zij rilden van angst. Har beval hen wat zij moesten doen en laten. Ze kregen onder meer instructies wat zij tegen de autoriteiten moesten zeggen als hij straks met zijn verzetsgroep weg zou zijn. De chloroform was niet nodig geweest. Elke wachter gedroeg zich rustig, wachtte geduldig af en werkte gelaten mee. Niemand verzette zich.

Een van de wachters bood aan mee te helpen het gebouw te doorzoeken. Niemand twijfelde aan zijn goede bedoelingen, maar Har hield niet van de aangeboden diensten. Hij had zijn eigen mannetjes niet voor niets uitgezocht, voorbereid en meegebracht.

Har liet de bewaking van de wachters over aan een lid van zijn ploeg dat eerder was ingezet bij het forceren van de kluis. Hij had Har verteld dat de kluis niet te kraken was. Althans niet in de beschikbare tijd. Wat nu te doen?, flitste door het hoofd van Har. Jan zag hem naar buiten komen om alle posten te controleren. Har zou zelf gaan proberen om tot het binnenste van de kluis door te dringen.

Het stond voor Har vast dat het bevolkingsregister hoe dan ook moest worden vernietigd. Als het slot niet te forceren was, dan moest er maar een gat in de zijwand gehakt worden. Een fles fosfor en een paar brandbommetjes zouden daarna hun werk doen. Het zweet stond hem op het voorhoofd en druppelde op de vloer, zo zwaar was het hakken. En de tijd begon te dringen. Om 24.00 uur moest de kluis geklaard zijn, omdat dan de wacht werd afgelost. Buiten was het geluid van de kraakpoging goed te horen. Af en toe was een luide verwensing aan het adres van de degelijke kluisbouwer te horen. “Waarom moet dat ding zo sterk zijn?`, vroeg Jan zich af terwijl hij zich in zijn verdeckte stelling beschikbaar hield mocht de nood aan de man zijn. Op zijn schuilplaats leken de minuten uren te duren. Jan verwachtte dat de ploeg om tien voor twaalf naar buiten zou komen en dat het werk dan gedaan zou zijn. Hij verwachtte ook dat dan de boel in brand zou staan en de vlammen door de ramen naar buiten zouden slaan.

Jan kon zijn zenuwen bijna niet meer de baas. Steeds meer begon de tijd te dringen en hij vroeg zich af hoe ver ze binnen al gevorderd waren. Wat zou de volgende dag de publieke opinie zijn als de overval met gewapende en gemaskerde mannen in het dorp bekend zou worden? Jan maakte zich vooral zorgen of de moffen uit wraak represailles zouden treffen op vooraanstaande Mierlose notabelen of op andere onschuldige inwoners.

Plotseling klonk er een schel geluid door de nacht. Een van de overvallers die op de uitkijk stond, zag dat er licht was aangedaan in het telefoonkantoor aan de overkant van de straat. Hij hoorde ook een stem. Har werd gewaarschuwd. Hij stopte onmiddellijk met het openhakken en boren van de kluis. Jammer dat de kluis niet wilde bezwijken. Hij beval dat direct iedereen naar buiten moest en alles wat bruikbaar was of waarde had moest worden meegenomen. “Wees op je hoede”, voegde hij er ten overvloede aan toe. Vlug verdeelde hij de inhoud van de flessen fosfor en de brandstaven over de verschillende vertrekken van het raadhuis.

Toen iedereen buiten was wierp hij een brandende lucifer in een papierhoop. Onmiddellijk volgde een felle steekvlam die het vertrek in lichterlaaie zette. In zijn haast was Har echter vergeten ramen open te zetten. Door gebrek aan zuurstof doofde het vuur in korte tijd.

De overval was mislukt. Het bevolkingsregister was intact gebleven. Bij hun aftocht ondervonden de leden van de verzetsgroep geen problemen.

Alle overvallers baalden. Ook Jan was met een ontevreden gevoel weggegaan. Niets hadden ze bereikt. Jan werd bijna door slaap overmand. Uit voorzichtigheid besloot hij niet terug naar huis te gaan. Stel je voor dat de moffen een spoor van hem zouden ontdekken en hem zouden achtervolgen. Hij legde zich voor deze nacht op een stenen vloer bij de burens, zonder zich toe te dekken met een deken of een andere beschutting.

Slapen kon Jan die nacht niet. Zijn hoofd barstte bijna van de zorgen die hij had. De gedachten aan zijn ouders, aan Riek, de vriendin van zijn dromen, zijn werk als melkboer en ook financiële moeilijkheden deden hem duizelen. Hoelang had hij Riek al niet gezien?

De schadepost

De gemeente taxeerde later de schade van de overval op 5986,67 gulden. Uit de memorie van toelichting behorende bij het besluit van den Burgemeester der Gemeente Mierlo 10 mei 1944 tot de 2e wijziging van de gemeentebegroting 1944 blijkt: "...van de officiële papieren is zo goed als niets verloren gegaan. De beste schrijfmachine Olivetti werd meegenomen. De vloer van de secretarie is voor een gedeelte uitgebrand, de muren en de zolder zijn zwart geblakerd. Ook de gang van het Raadhuis was zwart berookt." Het loket was uitgebrand. Ook was verf van de stalen kasten, tafels, stoelen en deuren gebrand. Het was jammer dat de ontvangstbewijzen van de Gemeenterekening 1942 niet in de kluis opgeborgen waren.

Verzetsgroep gearresteerd

In de maand dat de gemeente Mierlo de schade opmaakte van de mislukte overval op het raadhuis, verplaatsten de handelingen zich naar Heeze.

Enkele kilometers buiten het centrum van Heeze, grenzend aan de Leenderheide, stond boerderij Het Huisven. De boerderij werd bewoond door de familie De Koning.

Op zondag 14 mei 1944 maakte het gezin De Koning zich gereed om naar de kerk te gaan. Plotseling werd iedereen opgeschrikt door het geluid van ronkende motoren. Even later stopten de motoren en een aantal volgauto's op het erf van Het Huisven. Een groep soldaten onder leiding van twee SD-ers, Van Klingbeil en Weber, was aangekomen. Niemand wist wat er ging gebeuren.

Bij de SD-groep was een zekere Arie IJsselstein. De in Gouda geboren IJsselstein had zich aangesloten bij

de verzetsgroep nadat hij na twee jaar aan het Oostfront om onbekende reden uit het Duitse leger was gedeserteerd. Hij werd door de SD gearresteerd. Hij zou alle kans hebben gehad te ontsnappen, maar deed dat niet. Zonder veel dwang zou hij de leden van de verzetsgroep hebben verraden.

Toen de soldaten de boerderij binnendrongen kwam IJsselstein met hen mee. Hij was geboeid. Alle gezinsleden en anderen aanwezigen werden gesommeerd de handen omhoog te steken. IJsselstein wees dertien personen aan die hem bekend waren. Allen werden geboeid en aan een ketting naar een gereedstaande overvalwagen gevoerd.

De arrestanten waren bijna het hele gezin De Koning: de vader en zijn zonen Huijbrecht, Arie, Willem, Gerrit en Floor. Tijdens de inval kwam juist Reijnder Keijzer aanfietsen. Hij wilde op de boerderij alleen maar melk halen. Hij zat ook in de groep van De Koning maar was in de val gelokt.

Verder werden gearresteerd: Harrie Beliën, Bram van Kuil, Harrie van Gestel, Henk van de Hoeven en Aart van Heist. Deze laatste was een schoonzoon van de familie. Ook een onbekende werd in de boeien geslagen.

Huijbrecht dacht kans zien te ontsnappen. Bij zijn sprint naar de nabijgelegen bossen werd hij zonder pardon neergeschoten. Hij werd in zijn heup en in een been geraakt.

De broers Floor en Klaas de Koning kregen van de SD-ers de opdracht om een op het erf staande schuilplaats van hooibalen af te breken. Daarin werden een groot aantal wapens en munitie, stempels, schrijfmachines, radio's en distributiebonnen ontdekt.

De gearresteerde mannen moesten van 's morgens 9 uur tot 's middags 14 uur met de handen omhoog tegen de muur staan. Daarna werden ze afgevoerd. Vader De Koning mocht door bemiddeling van zijn huisarts dokter Teeuwen thuisblijven.

Na de inval bij de familie De Koning zou IJsselstein 's middags weer ongeboeid met SD-ers in Veghel hebben rondgelopen. Op negen augustus 1944 werd hij niettemin samen met andere leden van de verzetsgroep in Vught gefusilleerd.

Een groot aantal van de gearresteerde verzetslieden hebben het oorlogsgeweld niet overleefd. Het zijn:

Huib de Koning, 27 jaar. Geboren te Heeze. Hij ging via Haaren (inschrijfnummer 2847) naar Vught en werd daar op 9 augustus 1944 gefusilleerd.

Arie de Koning, 25 jaar. Geboren te Heeze. Hij ging via Haaren (inschrijfnummer 2846) naar Vught en werd daar op 9 augustus 1944 gefusilleerd.

Gerrit de Koning, 20 jaar. Geboren te Heeze. Hij ging via Haaren (cel U 168) door naar Sachsenhausen en van daar naar Neuengamme. Waarschijnlijk is hij daar omgekomen.

Willem de Koning, 22 jaar oud. Geboren te Heeze. Hij ging via Haaren (inschrijfnummer 2851) naar Amersfoort en van daar naar Sandborstel. Hij is daar op 24 april 1945 omgekomen.

Aart van Heist, 36 jaar. Geboren in Someren. Via Haaren (inschrijfnummer 869) ging hij naar Vught. Hij werd daar op 9 augustus 1944 gefusilleerd.

Harrie van Gestel, oud 26 jaar. Geboren in Geldrop. Ging via Haaren (inschrijfnummer 2864) naar Vught. Hij werd daar op 9 augustus 1944 gefusilleerd.

Johannes J.H. Heurkens, 37 jaar.
Geboren 16 juli 1907 Overasselt.
Gefusilleerd 9 augustus 1944 in
kamp Vught.

De arrestatie van Jan

Jan van Vlerken was wegens zijn verzetsactiviteiten al op 10 mei 1944 gearresteerd, enkele dagen eerder dan de inval in Heeze. Hij was betrokken geweest bij diverse overvallen in de omgeving van Mierlo. Ook werd hij ervan beschuldigd dat hij illegaal drukwerk had verspreid en onderduikers had geholpen.

Jan werd terstond overgebracht naar Eindhoven waar hij tot 17 mei gevangen zat. Op die dag werd hij onder escorte overgebracht naar het concentratiekamp in Haaren. Na ongeveer tien weken werd Jan

afbeelding verwijderd op verzoek HKM

'De poort der zuchten', het latere herdenkingsmonument van concentratiekamp Haaren. Het stond aan het begin van de oprijlaan naar de gevangenis waar Jan van Vlerken naartoe werd gebracht.

Ook kwamen om het leven:

Reinder Lodewijk Keizer, was 39 jaar oud. Hij werd geboren 26 juni 1905 in den Helder. Via Haaren (Abteilung 1A cel 104) ging hij naar Vught. Hij werd daar gefusilleerd op 9 augustus 1944.

Henk van de Hoeven, oud 37 jaar. Geboren in Heeze. Hij ging via Haaren naar Vught werd daar gefusilleerd op 9 augustus 1945.

Abraham van Kuil, oud 22 jaar en geboren in Utrecht. Ging via Haaren naar Vught en werd daar op 9 augustus 1944 gefusilleerd.

weer getransporteerd naar het kamp Vught en van daaruit werd hij op 6 september met een grote groep gevangenen op transport gezet naar het Duitse Oraniënburg.

Na een lange reis met veel oponthoud, kou en ontberingen onderweg kwam de trein in Oraniënburg aan. Een getuige die erbij was, vertelde jaren later hoe de gevangenen in Oraniënburg de trein werden uitgejaagd: "Schnell... schnell... Raus ihr Hunde..." Niemand wist wat er ging gebeuren.

Direct na aankomst in het concentratiekamp werden de mannen en de vrouwen gescheiden. Op het perron moesten ze al in rijen gaan staan voor de selectie. De sterksten moesten in de rij gaan staan voor arbeid, de zwakkeren moesten in een rij staan om kort daarna vergast te worden.

In de drie dagen die volgden werden Jan en zijn pas-gearriveerde medegevangenen wreed behandeld. Na de inschrijving en het vernederende kaalscheren werden ze ontluisd. Urenlang moesten ze in weer en wind tot diep in de nacht op de appèlplaats staan.

Op de avond van zaterdag 9 september 1944, toen Jan en zijn vele medegevangenen in het kamp Sachsenhausen arriveerden, waren velen de uitputting nabij. Een dag later al werden de meesten in een karavaan en onder begeleiding van SS'ers met bloedhonden naar de Heinkelhallen in Germendorf gevoerd. Deze plaats lag 8 tot 9 kilometer verderop.

Daar aangekomen werden ze in een grote vliegtuighangar ondergebracht. Hoe meer gedetineerden daar werden samengebracht, hoe slechter de leefomstandigheden waren. Duizenden waren er eerder al gestorven aan ondervoeding, ziekte, uitputting en mishandelingen. Als straf en als voorbeeld voor anderen werden velen in het bijzijn van medegevangenen terechtgesteld. In kamp Sachsenhausen vonden onder meer ook medische experimenten plaats.

De snijtafels waarop medische experimenten met gevangenen werden uitgevoerd.

Tienduizenden gevangenen, onder wie ook Jan, werden vanuit Sachsenhausen als arbeidskrachten ingezet, ter vervanging van de Duitse werknemers die voor volk en vaderland moesten strijden. Bewapeningsbedrijven zoals Heinkel Flugzeugwerke, profiteerden volop van de dwangarbeid. In de Heinkelhallen werden onder meer Duitse bommenwerpers geassembleerd.

Duitse bommenwerpers werden door de dwangarbeiders geassembleerd en zo nodig gerepareerd.

Vrees voor lijfsbehoud

Voor de gevangenen was het een ramp dagelijks vernederingen, aftakeling en het afschuwelijke tooneel van terechtstellingen te moeten bijwonen. Het deed hen vrezen voor eigen lijfsbehoud. De kampeiding vond het nodig de gevangenen urenlang tot 5 uur 's morgens onafgebroken in de kou te laten staan, zonder behoorlijke kleding aan en zonder hoofddeksel op. "Ik kon mijn vingers niet meer bewegen," vertelde een gevangene later. "Dit was nodig. Hier moesten wij doorheen. Dat was om sterk te worden," werd gezegd.

In het kamp Sachsenhausen werden vele gevallen van dysenterie geconstateerd. Dagelijks werd de lange mars gemaakt naar de Heinkelhallen. De gevangenen liepen over basaltwegen en de meesten van hen waren barrevoets. Zieken moesten door de gevangenen zelf worden meegezeuld. Als de voortgang van de karavaan enigszins vertraagde, sloegen vooral de jonge SS'ers er als gekken op los. Bij de bewaking werden honden ingezet die te pas en te onpas in de benen van de gevangenen beten. De honden werden al ingezet als ze het waagden iets langzamer te lopen om te proberen even tot rust te komen. Op hulp of medeleven van omstanders hoefden zij niet te rekenen. Van de plaatselijke bevolking vielen hen slechts haat en hoon ten deel.

De gevangenen werden bij Siemens en andere bedrijven door SS'ers met bloedhonden naar hun werk begeleid.

Naar Denemarken

Op 20 april 1945 startten wat later bekend is geworden als 'de dodenmarsen': verdeeld in groepen van 500 vertrokken 33.000 gevangenen te voet vanuit Oraniënburg-Sachsenhausen richting het noordwesten. Met het oog op de oprukkende geallieerden besloten de nazi's begin dat jaar het kamp te ontruimen. Het plan was om groepen gevangenen in te schepen naar Denemarken en die vervolgens onderweg te laten zinken.

Treinen werden volgestouwd met gevangenen en gingen op transport.

Tijdens de dodenmarsen kwamen minstens 6.000 gevangenen om het leven door uitputting of executie. Op hun tocht naar het noorden stuitte een deel van de gevangenen op het Zweedse Rode Kruis dat hen voedsel en medicijnen verstrekke. Op 3 mei 1945 naderde de colonne het Rode Leger, waarop de SS-bewakers op de vlucht sloegen. Andere overlevenden ontmoette tussen de plaatsen Parchim en Schwerin troepen van de geallieerden.

Het kamp Sachsenhausen werd door het Rode Leger bevrijd op 22 april 1945. Er waren drieduizend ge-

vangenen achtergebleven, hoofdzakelijk zieken en verplegers. Onder hen waren ongeveer tachtig Nederlanders. Drie van hen waren Nederlandse artsen. Er waren nog 1400 vrouwen. De meesten waren te zwak om hun bevrijders te verwelkomen. Ondanks de medische zorg die de geallieerden boden, kwamen na de bevrijding nog ten minste driehonderd gevangenen om het leven door ziekte en uitputting.

Jan van Vlerken maakte bijna zeker deel uit van de groep zieken. Uit een brief van 10 oktober 1945 is onder meer bekend dat hij in Duitsland nog ongeveer drie maanden in bed werd verpleegd door de geallieerden.

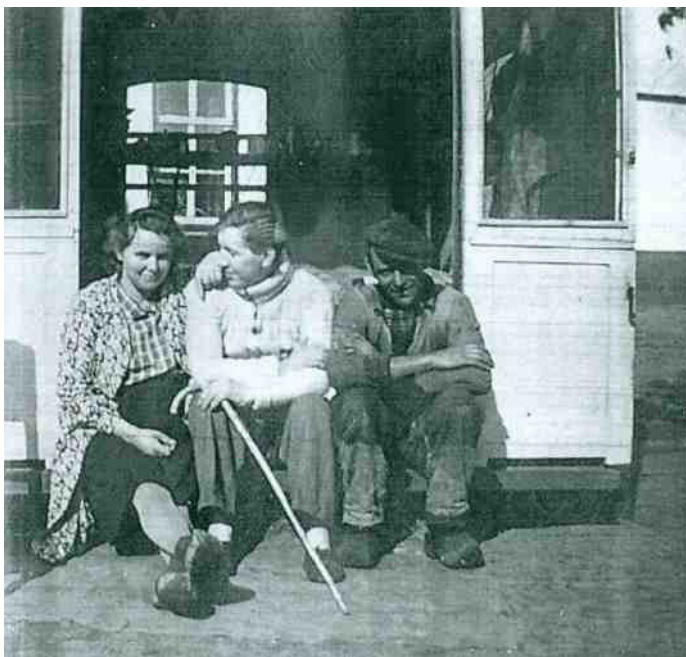
Thuiskomst

Na zijn bevrijding uit het kamp keerde Jan terug in het ouderlijk huis. Het betekende het emotionele weerzien met zijn ouders maar bovenal met Riek, het meisje aan wie hij zoveel had gedacht.

Bij zijn thuiskomst bleek Jan open tbc te hebben. Hij kwam onder behandeling van dr. Van de Kimmenade uit Geldrop. Thuis verbleef hij in een 'lighuisje' in de voortuin. Dat was een huisje dat op een draaibare voet stond, zodat men het met de open voorkant gemakkelijk in of uit de wind kon manoeuvreren.

Oranienburg, het herinneringsmonument van het concentratiekamp Sachsenhausen.

Voor in de tuin van het ouderlijk huis aan de Geldropseweg had de familie Van Vlerken voor Jan een 'lighuisje' geplaatst. Mina Hoeks, Jan van Vlerken en Tinus Hoeks genieten daar even van een heerlijk voorjaarszonnetje.

Eerder hadden de behandelende artsen Jan beloofd dat hij voor een kuur naar Zwitserland zou worden overgebracht. Jan was blij dat er eindelijk serieus naar zijn toestand werd geïnformeerd. Dat was eerder nog niet voorgekomen.

Kort daarna verbeterde zijn gezondheid en werd een andere patiënt in zijn plaats aangewezen om naar Zwitserland te gaan.

Het team dat de zieke Jan begeleidde bestond uit zuster Van Groenendaal van het consultatiebureau, de heer Konings van Landelijk Herstel en L. de Vries. Eensgezind hadden zij tegen de districtsdirecteur van het D.B.V.O. (District Bureau Verzorging Oorlogslachtoffers), de heer Mulder, gezegd dat Jan een

Het ouderlijk huis van Van Vlerken aan de Geldropseweg in Mierlo.

beloning verdiende. De districtsdirecteur zag dat later ook in. Hij verklaarde tenminste dat het medisch herstel van Jan niet zo goed vooruitging. Daarom werd hij voor rust en herstel bij een tweede transport naar Zwitserland ingedeeld, maar het is niet duidelijk of hij daar ooit is geweest.

Sanatorium Groningen

Wel kwam Jan op de noodopvang terecht van een sanatorium in Groningen. De verzorging daar was niet best. Als ontbijt kregen de patiënten 's morgens twee of drie sneetjes belegd brood. Over een periode van zes weken hadden ze twee koppen soep te eten gekregen. In een periode van acht weken kregen ze zes eieren. Met het eten was er altijd iets aan de hand, of het was aangebrand of het was te koud. Drank werd hen in roestige sigarettenblikjes aangereikt. Van de blikjes had men kopjes gemaakt maar bij het drinken kwam de smaak niet echt tot zijn recht. Eens in de drie of vier weken kreeg men schoon ondergoed en dergelijke. Als men warm water wilde moest dat eerst op een klein elektrisch kookplaatje worden verwarmd. Om de patiënten in bad te doen was er onvoldoende toezicht.

De patiënten waren al zes weken in het sanatorium toen er voor het eerst een geestelijke op bezoek kwam. Diepgelovig als ze waren hadden ze daar al drie keer omgevraagd. Hun wens was een mis bij te wonen, ter communie te gaan en te biechten. Na een gezamenlijke protestbrief naar de aartsbisschop kwam een pastoor die hen regelmatig bleef bezoeken.

De verhouding tussen de patiënten en de verpleegsters was goed, maar de relatie met de directie was ronduit slecht. Contactpersoon L. de Vries had tijdens een onderhoud met de directrice van het Groningse Sanatorium kritische vragen gesteld over de opvang en verpleging van Jan. Als antwoord werd gegeven dat het een noodinrichting betrof en dat de instelling geen middelen kreeg om de patiënten beter te verzorgen. "Als er klachten waren moest men zich maar tot Den Haag richten", zo maakte de directrice duidelijk.

Er was nog een ander noodziekenhuis in Groningen, Koehoornman, dat meer middelen had. Daar werden Jan en enkele andere patiënten naar overgeplaatst.

Naar Asten

Waarschijnlijk op eigen initiatief is Jan daarna in het Bartholomeus-ziekenhuis in Asten opgevangen en

verzorgd. Voor het transport naar Asten had de directrice van het Groningse sanatorium gezorgd. Huize Bartholomeus werd beheerd door de Zusters van Liefde uit Tilburg. Eigenlijk was het geen ziekenhuis maar een bejaardenhuis. Na Asten werd Jan naar een herstellingsoord voor oud-illegalen in Haarlem gebracht, maar op 17 april 1946 werd hij voor zijn gezondheid per trein naar Denemarken vervoerd.

Jan van Vlerken (3e van rechts in het middenpad) samen met andere patiënten tijdens een treinreis naar Sanatorium Solange in Denemarken op 17 april 1946.

Na het verblijf in kuuroord Solange in Denemarken had Jan na thuiskomst zich nooit meer gemeld bij de D.B.V.A of Stichting 1940-1945. Jan verwachtte dat hij door zijn slechte gezondheid in de toekomst nooit meer in staat zou zijn om zijn werk goed te verrichten. Hij verzocht elders hulp bij het zoeken naar een andere baan.

Zelfstandig zuivelhandelaar en melkventer Jan van Vlerken in De Helze te Geldrop.

Huwelijk Jan en Riek

Na de tumultueuze jaren die Jan en Riek samen hadden meegemaakt spraken zij er vaak over om te trouwen. De gezondheid van Jan liet nog veel te

Het bruidspaar op de trappen van de kerk in Lourdes waar zij op 7 augustus 1951 elkaar het ja-woord gaven.

wensen over. Hij was dagelijks erg vermoeid en kon daardoor weinig fysieke inspanningen doen. Toch besloot het stel het huwelijk aan te gaan, mede om voorgoed de oorlogsjaren achter zich te laten. In 1951 gingen ze op reis naar de Lourdes om in alle rust en op voorspraak van de Heilige Maria te trouwen. Ze zouden zich hun huwelijksdag blijven herinneren als de mooiste dag van hun leven.

In Bakel

Het echtpaar Van Vlerken-Vermeulen, enkele jaren getrouwd en nagenietend van de huwelijksreis naar Zuid-Frankrijk met als hoogtepunt het huwelijk in het bedevaartsoord Lourdes, zag de toekomst zonnig tegemoet. De gezondheid van Jan was redelijk maar hij moest wel onder permanente medische begeleiding blijven. Echter in de periode 1954-1955 ging het weer langzaam slechter. Door de nood gedwongen moest Jan weer extra medische hulp inroepen. Zijn gezondheid was zo verslechterd dat besloten werd om hem in het nabijgelegen sanatorium in Bakel op te laten nemen.

Uit het huwelijk van Jan en Riek werden drie kinderen geboren. Twee zonen en een dochter. De eersteling was zoon Willeke. Hij werd op 9-9-1952 geboren. Dochter Bernadette werd geboren op 25-05-1954. De jongste zoon van het gezin, Perry, werd op 24-04-1958 geboren. Hij maakte het gezin helemaal compleet.

De kinderen herinneren zich Jan als een goede en zorgzame vader die zoveel mogelijk met zijn kinderen wilde bezigzijn. Zijn gezondheid liet hem echter vaak in de steek. Een aanhoudende vermoeidheid tergede zijn bestaan en de vrijheid waar Jan in moeilijke tijden zo naar had verlangd.

“Mijn vader was altijd moe”, herinnert dochter Bernadette zich. “Na geringe inspanning moest hij ondersteuning hebben of ergens op gaan zitten of tegen leunen om even uit te blazen en weer tot zichzelf te komen. Het was altijd puffen en zuchten. Nooit kon hij voor een langere tijd zich inspannen, altijd die vervloekte moeheid...”

Jans krachten namen steeds verder af. Op 25 mei 1969 overleed hij in Mierlo op 47-jarige leeftijd. Kort

daarvoor was hij in zijn geloof gesterkt door het sacrament der zieken. Bedroefd moest hij zijn vrouw Riek en de kinderen achterlaten.

In het bijzijn van zijn familie en veel dorpsgenoten werd er op 28 mei 1969 in de Heilige Luciakerk te Mierlo afscheid van Jan genomen. Na de plechtige uitvaartdienst werd hij op het parochiekerkhof in Mierlo begraven.

Postume onderscheiding

Lang na het overlijden en de begrafenis besloot het college van Burgemeester en Wethouders en de gemeenteraad van Mierlo Jan postuum het verzetskruis toe te kennen. Tijdens een bijeenkomst van de familie reikte burgemeester Jo van Lokven op 30 juni 1983 het eremetaal uit. In het Helmonds Dagblad werd er melding van gemaakt. In de tekst staat foutief vermeld dat Jan was overleden in 1960. Dat moet 1969 zijn.

RINIE WEIJTS

Tijdens het jaarlijkse Kersenoogstfeest in Mierlo was het een goed gebruik dat de patiënten in het Bakelse sanatorium een schaalteje 'Mierlose zwarte' als extra vitamine kreeg.

Centraal op de Mierlose kerkhof werd Jan te ruste gelegd. Zijn laatste rustplaats werd met een palmbaag omzoomd om hem symbolisch nog enige beschutting te geven.

**Posthuum
Verzetskruis
in Mierlo**

MIERLO – Mierlo's burgemeester mevrouw Van Lokven heeft gisteren posthuum het Verzetskruis uitgereikt aan Joh. van Vlerken, die op 25 mei 1960 is overleden.

De heer Van Vlerken heeft zich tijdens de oorlog verdienstelijk gemaakt in het verzet tegen de bezetter. De uitreiking vond plaats tijdens een bijeenkomst met de familie.

